

بررسی انتظار (موعود) در اشعار حمید سبزواری و سعید بیابانکی با تکیه بر عناصر بیانی

سجاد امامی^۱، دکتر حسن شعبانی آزاد^۲^۱ گروه ادبیات و علوم انسانی، واحد گچساران، دانشگاه آزاد اسلامی، گچساران، ایران. s_emami59@yahoo.com^۲ گروه ادبیات و علوم انسانی، واحد گچساران، دانشگاه آزاد اسلامی، گچساران، ایران. hasan.shabaniazad@gmail.com

چکیده

اعتقاد به ظهور نجات‌بخش جهانی در میان همه انسان‌ها به صورت‌های گوناگون دیده می‌شود. همه در درون خود انتظاری را احساس می‌کنند؛ انتظار این که از وضع موجود به در آیند و به وضع ایده‌آل دست یابند. این اعتقاد کهن در فطرت انسان و در دعوت تمامی پیامبران ریشه داشته و در ادیان مختلف به شکل‌های گوناگون معرفی شده است. اندیشه اعتقاد به منجی موعود در شعر که آینه تمام‌نمای افکار و اندیشه‌های ملل است، نیز نمودار شده است.

هدف این نوشتار، بررسی شعر انتظار در اشعار دو شاعر معاصر حمید سبزواری و سعید بیابانکی است. در این راستا با توجه به گستردگی عناصر ادبی، از میان صنایع متعدد بدیعی و بیانی، تنها به کارکرد آرایه‌های بیانی در این نوع ادبی پرداخته شده است تا از این رهگذر میزان حضور کمتی و کیفی پنج صنعت تشبیه، مجاز، استعاره، کنایه و نماد، در شعر انتظار ارزیابی شود. بر اساس یافته‌های این پژوهش تشبیه بلیغ و سپس کنایه فعلی بالاترین بسامد را نسبت به دیگر آرایه‌ها داشتند و در رتبه‌های بعدی استعاره مصرحه و مجاز با علاقه محل و حال و مجاز با علاقه جزئیات حضور بیشتری داشتند.

واژه‌های کلیدی:

انتظار، شعر، حمید سبزواری، سعید بیابانکی.

مقدمه

انتظار، در لغت به معنای چشم داشت و چشم براه بودن و نوعی امید به آینده داشتن است [۱]. منتظر کسی است که از وضع موجود راضی نیست و برای وضع بهتری در تلاش است [۲].

انتظار نیز بدان‌سان که آزادی، ایمان، عشق، آفرینندگی و زیبایی، مفهومی است که آسان تعریف نمی‌پذیرد. لکن به واسطه آن می‌توان به برخی ویژگی‌های بنیادین وجود آدمی دست یافت و حتی به یاری آن تعریفی اساسی و ریشه‌ای تر از انسان به مثابه وجودی که انتظار و امید می‌ورزد ارائه داد. از مفهوم انتظار اغلب معنای انتظار موعود و منجی غایب که زمانی سر از افق غیبت برکشیده و طلوع خواهد کرد افاده شده است [۳].

اعتقاد به ظهور نجات‌بخش جهانی در میان همه انسان‌ها به صورت‌های گوناگون دیده می‌شود. همه در درون خود انتظاری را احساس می‌کنند؛ انتظار این که از وضع موجود به در آیند و به وضعی

ایده‌آل دست یابند. این اعتقاد کهن در فطرت انسان و در دعوت تمامی پیامبران ریشه داشته و در ادیان مختلف به شکل‌های گوناگون معرفی شده است؛ زرتشتیان در انتظار سوشیانت، یهودیان در انتظار ماشیع، مسیحیان در انتظار مسیح و مسلمانان چشم به راه مهدی (عج) هستند [۴].

در طول تاریخ حیات پرافتخار تشیع - اگر نگوییم یگانه عامل - مهم‌ترین عاملی که شیعیان را در برابر تمام حکومت‌های جور و ستم و دستگاه‌های ظلم و فساد حفظ نموده و آن‌ها را در جریان زمان، با همه محرومیت‌ها، رنج و شکنجه‌ها و حبس و تبعیدها، در برابر تمام صدمات و لطماتی که از ناحیه زمامداران ستمکار بر آنان وارد شده است، از زوال و انقراض نگاه داشته است، همین مسئله انتظار و عقیده به ظهور حضرت مهدی (عج) بوده است. تاریخ پرفراز و نشیب اسلام هیچ دسته و گروهی را نشان نمی‌دهد که به اندازه "شیعه" از دست دوست و دشمن آن همه آسیب دیده باشد؛ اما همچنان با قامتی افراشته چون کوهی سر به فلک کشیده ثابت و استوار بماند و روزبه‌روز به رشد و ترقی خود ادامه دهد؛ پس از رحلت رسول خدا صلی الله علیه و سلم و شهادت امیر المؤمنین و سید الشهداء علیه السلام تا امروز، ریشه تمام حرکات و نهضت‌های شیعه و مسلمین، علیه باطل و استثمارگران، همین فلسفه اجتماعی انتظار، عقیده به ادامه مبارزه حق و باطل، تا پیروزی مطلق بوده است [۵].

اندیشه اعتقاد به منجی در شعر نیز نمایان شده است و بر این اساس یکی از موضوعات شعر شیعی، مهدویات است. اندیشه اعتقاد به منجی موعود در شعر - که آینه تمام‌نمای افکار و اندیشه‌های ملل است - نیز نمودار شده است. بر این اساس، از جمله موضوعات شعر شیعی، مهدویات است [۴]. سخن از امام عصر (و ظهور ایشان در خلال اشعار شاعران نه تنها در عصر حاضر بلکه به سال‌ها پیش از ولادت آن حضرت بازمی‌گردد. اعتقاد بشر به ظهور منجی موعود، نیازی فطری و جهانی است. به همین دلیل، ادیان و مذاهب مختلف جهان، سخن از انتظار و مهدویت را در کتاب‌های مقدس خود جای داده‌اند. زبور داوود در این باره آورده است: "و قوم‌ها را به انصاف دآوری خواهد کرد." تورات اشاره می‌کند: "اگر چه تأخیر کند، منتظرش باش؛ زیرا حتما خواهد آمد." انجیل می‌گوید: "آن گاه پسر انسان را ببینید که با قوت و جلال عظیم می‌آید. در کتاب مقدس مانیویه نیز آمده است: "خرد شهر ایزد، در آخرالزمان ظهور